

॥ श्री. ॥

हिन्दी प्रबोध भाग १ लाना गुजराती अर्थ

(तरजुमा साथे)

लेखक

शिवाभाई मोतीभाई पटेल

अने

मणिसंकर जोडताराम पुडाईत

शिक्षक गु० शाला-नोकर

प्रकाशक

मणिलाल मुळजीभाई उपाध्याय

बुकसेलर एन्ड पब्लिशर-पेटलाद

किंमत. ७-३-०

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૦૬-૩ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ તિલક પ્રબોધ-૧-૨૫૬

વિષય મ ૩૨૨: ૮૪૩: ૮૩૨૨: ૨૫૬

॥ श्री. ॥

हिन्दी प्रबोध भाग १ ला ना गुजराती अर्थ

(तरजुमा साथे)

लेखक

शिवाभाई मोतीभाई पटेल.

अने

मणिशंकर जोड़ताराम पुरोहित.

शिद्धक गु० शाळा-७१३

प्रकाशक

मणिलाल मुलजीभाई उपध्याय

बुकसेलर एन्ड पब्लिशर-पेठलाद

किंमत. ०-३-०

જેઠાલાલ વિદ્યાપીઠ પ્રકાશન
અમદાવાદ
તા. કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૪૦૮૮

આ પુસ્તક અમદાવાદ-સ્વાહીઆમાં આવેલા શ્રી ભાગ્યોદય
પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં જેઠાલાલ દેવશંકર દવેશ પ્રસિદ્ધ કર્તા
માટે છાપ્યું તા. ૧૫-૪-૨૮ પ્રત ૩૦૦૦

॥ श्री ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥

हिन्दी प्रबोध भाग १ ला ना गुजगती अर्थ. (तरजुमा साथे)

पाठ पहला—पाठ पढ़ेने।

(बिंदी वाले अक्षर—भींवाणा अक्षर.)

करना-करवुं.	डगना-डगवुं.	पढ़ना-पढ़वुं.
डालना-नांयवुं.	अडना-अडवुं.	जाना-जानवुं.
पीना-पीवुं.	बोलना-बोलेवुं.	गाना-गावुं.
ढरना-ढरवुं, ढरीवुं.	उडना-उडवुं.	कहना-कहेवुं.
बैठना-बैठवुं.	कूदना-कूदवुं.	धोना-धोवुं.
लेना-लेवुं.	खेलना-खेलेवुं.	आना-आववुं.
ढांकना-ढांकेवुं.	चलना-चलेवुं.	लडना-लडेवुं.
देना-देवुं.	चढ़ना-चढ़वुं.	यज्ञ-यज्ञन.
ढलना-ढलवुं.	रोना-रोवुं.	ज्ञान-ज्ञानवुं.

पाठ दुमरा—पाठ भीजे.

मौमी-मौमी.	जनाब-महाशय	आवाज-आवाज.
बौना-बौंगशे.	आलू-आलू टा.	नौलिया-नौलिया.
बेत-बेत.	दावत-दावत-उमथी.	फर्श-फर्श.

अदरक-आड़ु.	गलीचा-गलीये.	कडाही-कडाध.
खरगोश-सखु.	कागज-कागण.	दावान-भाड़ीओ.
लिफाफा-परबीदीयुं.	इम्तहान-परीक्षा.	मजदुर-भजुर.
गडगिया-गरवाउ.	मुख्तार-रपतंत्र, मुअय्यार.	मुन्निफ-मुनसिफ
मफेद-धोगुं.	जनानखाना-स्त्रीओते रहेवने ओरहे.	
काबु-सत्ता.	खामी-अपुर्णता.	गरज-मतलब
खल्ल-धुये.	कोन्दाहल्ल-धोंधार.	

पाठ तामरा-५४६ प्रोजे.

कौन-के.ए.	आया आ-युं.	रहीं-रही.
मेज-मेज	किताब-पुस्तक.	कलम-कलम
यह-यह.		उन्होंने-तेमणे
भतीजी-भतीछ.	वे-तेओ.	बहिन-बहन.
इससे-आथी	गिरगड़-परी गह.	तुमने-तमे.
गिलहरी-भीसकेली.	वह-ते.	पेड़-भाड़.
गँवाड़-भेध.	ये-आ	चक्करे ओतरे.
लग्न-संदेह.	रघुवीर-रघुवीर (नाम.) लोना-पाछो कथी.	
नक-रही	चाहते हैं-चाहे हैं.	कड़-कटकाक.

(१) मगर यह कौन आया ?-मगर आ के.ए. आयुं :

(२) भाइने कागज लिखा-भाईओ कागण लिख्ये.

(३) भाभाओ शुं कह्युं ?-(४) तेमणे भासी? ओलावी.

(५) भारी भनील आवी. (६) तेओ सवे कयां गभ्र.
 (७) पीताञ्जले भोजन कथु. (८) माताञ्जल बदर गथां. (९) आ
 थुं थयु? (१०) भडीओ केम भाओ? (११) गलेन कलम देवा गभ.
 (१२) आथी पडी गभ. (१३) तमे भासको न जेछ? (१४) ने जाड डिपर
 अदी (१५) पुस्तक केनी रीते गुमाव्युं. (१६) तेओ उर्मी रदी. (१७)
 आ जेतारा डिपर जेदी. (१८) वाहरै कु ये. (१९) गधुवाग सुतो.
 (२०) भाटना तुटयो. (२१) तुम पाछे इयो. (२२) आपे थुं भाधुं?
 (२३) तमे आ जेयुं? (२४) आ डेटकाड दिवस राधी गेज डिपर पडी
 छती. (२५) मथर अभागं सधगां कामेने जेओ तं (२६) साया
 डेकराने अधा आडे छे.

पाठ चौथा— ताः माथो.

म-हुं अपने—भाग. तेनेहं अने मे.
 दाम्भ—भाषा/पंथ. खिलोने—रमछ तमचीने—प्रमीत.
 तुम-तमे वहां-त्या. ओर-अने पीछा. भा—पथ
 उनें-तेभने ये आ. कुर्मी भुखी. जोगम—प्रभुभावा.
 हगनह—दर नि. लड़की-लड़की-देवी. मा—तेहुं जव-ज्यारे
 भांतर अह. आपसमें-अपनाम है. जव-जव-तेभने
 कहनियां-वाता. उपदेश-शिक्षाभणु. प्रताप-प्रभारना.
 पहचान अभाभाणु. ही सा-ते. जव-जव-तेभने
 परम—मुप्य. सफाई-स्वच्छता. तन-त्यारे
 पढे लिखे लखेला गणेश सनजुं

(૧) આજ તમે ક્યાં જાઓ છો ? હું મારા બાપજીના મકાન પર (ઘેર) જઈ છું. ત્યાં મારી બહેન રમી રહી છે. (રમે છે) [૨] શું બીજાં છોકરાં પણ ત્યાં જાય છે ? હા, શેઠનાં છોકરાંની સાથે રમવામાં તેમને આનંદ આવે છે. (થાય છે.) (૩) ચાલો ત્યાં જઈને જોઈએ. (૪) આ બે તો આંગણમાં ઉભાં છે. એક ખુરસીની પાસે ઉભો હોય છે. (૫) એક દોડી અંદર જાય છે બીજા બે જોઈને ખેંચે છે. (૬) છોકરાને માંહેમાહે એક બીજા ઉપર ધણો પ્રેમ હોય છે (૭) તેઓ કદી કદી લડે પણ છે, શેઠ છોકરાને ધણાજ ચાતે છે. (૮) જ્યારે દોકરાં રમે છે ત્યારે તેઓ પાસે બેસે છે (૯) તેઓ તેમને કહેવતો - વાતો મંબળાવે છે અને છાંયો પણ દેખાડે છે. (૧૦) કઈ પ્રકારનાં ચિત્રોને મારીએ ત્યાં રહે છે (૧૧) તેમને તેઓ સફાઈપંથ (સાફસુધ) રાખવાનો ઉપદેશ શિખામણુ આપે છે (૧૨) મારી બહેન કેટલીક જાતની આકૃતિઓ બનાવે છે. (૧૩) તે આંકડાં અને અક્ષર પણ ઓળખી લે છે (૧૪) ભણે ગણેલા-સમજીત માળાપ પોતાનાં છોકરાંને પોતાના જોવાંજ બનાવે છે. (૧૫) માળાપના આગ્રા માનવી (એ) છોકરાંના મુખ્ય ધર્મ છે.

પાટ પાંચઝા પાઠ પાંચમો.

તુ-તું	કાફી-જોઈએ તેટલું.	મોટે જા.
મુમાફિર-મુસાફર	કી-કે	સુતી કપડોંસે-સુતરાવ કપડાથી
ઉમ-તે	મદ્રસેમે-નિશાળમાં	મહંગે-મોંઘાં
વક્ત-વખત	નિબાહંગા-નલાવીશ	મિલેંગે-મળશે

સિર્ફ-રેવળ, ફક્ત હોગા દશે મોલ-વેચાતું
કમીજ-ખમીત શાયદ—કદાચ મશહરી કે લિયે-મચ્છરદાનીને માટે.

મોહને કહ્યું શું આજ આપ અહીંજ રહેશે ?

મગન—હા, હું કાલે જમશ.

મોહન—તમે અમદાવાદ ક્યારે પહોંચશો.

મગન—અરાબર ત્રણ વાગે પહોંચીશ.

મોહન—તું શું વડોદરે જમશ ?

મગન—ના જી, હું મુંબઈ જરાતો છું. કોઈ મુલાકાતે પૂછી લખણ
ગાડી ફેટલે વાગે જાય છે. મેં મારી ભત્રીજાને પણ લખ્યું છે,
તે પણ સ્ટેશનપર અવી હશે. તે વખતે બાઈ કદાચ શિક્ષણમાં
બણવા ગયો હશે, અમદાવાદના ખદી આશ્રમમાંથી કંઈ કપડાં
પણ ખરીદીશ.

મગન—આપ વડોદરે કિતરશે તો આપને વખત પણ જોઈએ તેટલો મળશે.

મોહન—ત્યાં તો કપડાં મેંધા મળશે. હમણાં તો જાડાં સુતરાઉ કપડાંથી
નભાવીશ.

સિર્ફ મશહરી કે લિયે કપડા મોલ લેના હોગા-ફક્ત મચ્છર-
દાનાને માટે કપડું વેચાતું લેવું હશે.

મગન—મારે માટે કોટ. ખમીશ, અને પાલુન (સુરવાળ) નું લુગડું
લેના આવશે ?

મોહન—જી હા, વડોદરા આજકાલ ગુજરાતનું સરસ્વતી મંદિર છે. અને
જોવાલાયક પણ છે. ત્યાંના રાજા શ્રીમંત સત્તારા ગાયકવાડ
મહારાજ જગતમાં પ્રખ્યાત નરરત્ન છે

પાઠ છઠા - પાઠ છઠો.

લોગ--લોક કુપાગો--નલાયકો સુજી હૈં-સુખું છે.
 મૈને--મેં દારિદ્ર-આળસ કલ્હીકાલ-કળીયુગ.
 કુહા--કચરો પતિયાતા-વિશ્વાસ કરતુ
 જ્ઞાનીકો-સમજુતે કુછ--કાંઈ નિગાહ - નજ
 નિંદા-ખરાતે ખેલું કહેવું તે સ્તુતિ-વખાણ.
 દેનેકો-આપવાને આદર્શો-અનુકરણ કરવા યોગ્ય બાબતો.
 કલ્હકો-નાશને માટે પુકારના-પાલવવા આલમી-આળસ.
 અહિંસા વ્રત-પાપ ન કરવાનો નિયમ અવ-હવે.
 આવશ્યકતાઓ--જરૂરી બાબતો. ગતિ-લીલા. પ્રયોજન-કામ.
 દુષ્ટતા--બુદ્ધિમીપણ. તુજ્હે-તને પહિચાનો-એળખો.

(૧) પહેલાં બાહ્ય લોકો ઉપદેશ કરતા હતા. તેઓ દાસ આગણુ થઈ ગયા છે. (૨) તે કદી ગીતા વાંચી કે ? મેં ઉપદેશ કરનારીને જોઈ. તે મેં જાણવવા ઇચ્છતા હતી. (૩) મારું કામ કાણ સંભાળશે ? સમાજ ન જરૂરી બાબતો સમજે (વિચારો) [૪] ઘરમાં કચરો અહીં તહીં નાંકે કો (નાંખે) જાતને જાતની ઓળખે છે. (૫) મૈને પ્રેમની નજરથી જુઓ. તેણે અહિંસા વ્રત પારાણ કર્યું. [૬] હું હૃદય તારી શકિતને ધન્ય છે. કુપાગને દાસ આપીને આપણે (આળસ) વધારશે નહિ. (૭) અમારે દક્ષત ને તેક બક્ષ સાથે કામ છે. (૮) તે જુની અનુકરણ કરવા યોગ્ય બાબતોને ભુલ્યો નહોતો. જુદાનો કામ વિશ્વાસ રાખતું નથી. (૯) તને સ્વાર્થને લીધે કયું જણાય છે ? આજનું

કાલને માટે રાખશે નહિ (૧૦) તને શું રૂઝવું છે કે તું નિંદાને સ્તુતિ
(વખાણુ) માગી બેઠો છું. (૧૧) તેણે મને કહી દીધું કે હવે કળીકાળ
(કળીયુગ) ૫ । થવાનો છે (૧૨) અમારી પામે આપવાનું શું છે ?
પાપને વેગળ કરો. કર્તવ્યને સમજો (આત્માનો) (૧૩) પાતાના શરીરને
મજબૂત બનાવો.

પાઠ માતૃકા - પાઠ સાતમા.

કાળંગ્રા-કાને ન	ચીંગંકી-ગદાદું-ની	સ્વન-લોહી
હમલોગ - અથે	મુવાફિક અનુસાર	વિચાકે-વિધાન
મનમાના-નનમાનુ	પાઠગ્રાહ ને-પુનઃમી કરવી	
વિચાકે-વિધાન	દિન જમાફર-મન પનાવીને	
વર્તાવ-વતન	તરદિલ હોવાય અફસાન	
અતિમિ-પરેગો	બનવામા પાડીના બેવો	
પ્રતિ-વર	નેતારોં અથેબે	

(૧) ની ની સારવારી ની ની કુશલ છે પારતના પાપકો
બહાદુર ની પ્રેમની પુનઃમી. (૨) નાદું વતન અમારો તોઆની
આત્માને જીવસરી જરૂર પાડેલો. (૩) માખાનો પપર સાધાર મળતા
પાપાના કહો કેન્ના અતી નથી (૪) મમે માખાપ ૧૨ અ મેમાનને દેવ
માની નાદું (૫) ની નાદું રસ્તે જરૂર નથી, (૬) કોષને લીધે
નેનો રંગ બે પાડને લોહીની પેરે ના અમળે. (૭) માગ કામેનું
રૂળ સાડું છે બનને નાદું નહાર (૮) મર્યા અંતે પ્રશ્નિય મરકે

ધનસે નહીં ભરતી અસંતોષીન ગમે તેટલું ધન મળે પણ સંતોષ થતો નથી. આપે (તમે) દુધનું દુધ અને પાણીનું પાણી કરી દીધું. (દુધ અને પાણી જુદું કરી સ્પષ્ટ બતાવ્યું,) નહતો આ લડતાં લડતાં મરી જત, (૬) મનમાના ક્રિયા કરના મૂર્ખના હૈ મનમાં આવે તેવું કર્યા કરવું. (૭) મુર્ખતા છે. (૮) ઘાણી બરાબર કોઈ ધન નથી. નાગરા માણસોની સોબત બુલથી પણ ન કરે. (૧૧) તેનો તો આખો દિવસ અમીરોના પુશામત કરવામાં જાય છે અથવા તમારે કોઈ કામ કરવું હોય તો તેમાં મન પગનીતે કર્યા કરે. (૧૨) કોઈના તરફ ક્રોધ અથવા દ્વેષ બાવ રાખવો. (એ) - દારૂ છે, (૧૩) બહાણું કામ પર મન ન કરતા રહે. (૧૪) દુઃખમાં ધૈર્યજ માણસને સંભાળે છે.

પાઠ આટલો—પાઠ આઠમો.

છાતીમાં - છાતીથી, હિંમતથી	જિવનમે - જીંદગીમાં
કર્મોસે કામોથી	આર્તકી - દુઃખીની
બેકારી - સુસ્તી	નિકમ્મે - નકામા
મલિમૌતી - સારી રીતે	અઝાવા સિવય
શ્યામસે - સીઆમથી	બુદ્ધિમતા - બુદ્ધિમાનપણું
મારકાટ - કાપાકાળી	ચિંઝટી - ડી મિતબ્યયતાર - નિયમિત અર્થ
દર્જેકી - પ્રકારની	આલા - કિતમ.
	ઘરોહર - થાપણુ

(૧) માંમે છોકરાને છાતી સાથે વગગાડી દીધો. તેનું પાણી (માન) પહેલેથી ઉતરી ગયું હતું. (૨) તેને એ નામથી માલ દેવામાં શો લાભ થવાનો છે. (૩) નારા માણસ નકામા ટંટાથી

વેગળા રહે છે. (૪) નિહલદીપ અને સિયામથી બહુ સારાં નીલમ આવે છે. (૫) બુદ્ધિમત્તા, મિતવ્યયતા ઔર સદાચાર ચે મનુષ્યકોં મલી મૌતી સુધાર કરને બાલે હૈ—વિવેક, નિયમિત ખર્ચ અને સદાચાર એ માણસને સારી રીતે સુધારવાવાળા છે. (૬) દરેક માણસે ઇચ્છવું જોઈએ કે તે મહેનત દરે, ઓછો ખર્ચ કરીને ચાલે અને હમેશાં નફારાં કામેથી વેગળો રહે. (૭) મોટામ અને દારૂ આ એ વસ્તુઓ એક જગ્યાએ રહી શકતી નથી. (૮) કોઈએ કશું છે કે હે આગસુ ! કીડીની પેઠે મહેનત કરતાં શીખ. (૯) સ્ત્રી જાતિ સ્વભાવથીજ કોમળ અને બુદ્ધિમાન હોય છે. (૧૦) સુતી એવું દુઃખ છે કે જે બહાદુરોને પણ મારી નાખે છે. (૧૧) સમય એક ધરોં હર હૈ—વખત એક થાપણુ છે. અને હમારે તેનો પળેપળતા હિસાબ આપવો પડશે. (૧૨) તમારી શત્રુતાથી મિત્રતા બહુ મયાનક છે. (૧૩) હું જીંદગીમાં ફક્ત પોતાનું કર્તવ્ય મુખ્ય માનું છું. (૧૪) મરને મારનેકી વિદ્યા આલા દર્જેકી નહી હૈ—મરવા મરવાની વિદ્યા ઉત્તમ પ્રકારની વિદ્યા નથી. (૧૫) કિસી આતંકી રક્ષા યા અપની રક્ષા કે અલાવા ઔર કિસી ઉદ્દેશ્યસે મારકાટ કરનેકા નામ હત્યા હૈ—કે.ઇ દુઃખાનું રક્ષણ અથવા પોતાના રક્ષણ સિવાય બીજા કોઈ ઉદ્દેશ્યના કાપાકાપી કરના તેનું નામ હત્યા છે.

પાઠ નોંઠા—પા. નવમે.

જીવન આદર્સ—જીંદગીના ઉદ્દેશ.

કરપાવે—કરના પામે.

જ્ઞાન—જાણો.

સ્થાન—ખાણ.

શૂકર—સૂર, બુંડ.

યુક્ત-વાળો.

શ્રીમાન-ધનવાન. અવગુણ-અરાખ શુભ.

જીના-જીવવું.

અનુચિત-અયોગ્ય ભાવ-પ્રત્યક્ષ.

મેષ-વેશ.

માયપ-અનુતા. વનકર-અનીતે.

જિય-જીવ.

ઉત્થાન-ઉદ્ધાર.

(૧) હૃદય તુ કહના મેરા માન--હે હૃદય ! તું મારું કહ્યું માન. (૨) અધાની સાથે મનમા અનુ ભાવ રાખ. (અને) અયોગ્ય અભિમાન છોડી દે. (૩) કોઈ માણસને તું હલકો સમજીશ નહિ. હલકાં કામવાળો જીવ હલકો જાણ. (૪) ભાવ, મેષ, ભાષા, મોજ-નહી માયાપકે સામાન-ભાવ. વેશ ભાષા, ભોજન અને અનુતાનો સામાન (અનુતા વગેરે) (૫) એક વિવેક યુક્ત હમકોકર હો તેરા ઉત્થાન-એમને એક વિવેકવાળા (તું) કરે (નહી) તારો ઉદ્ધાર થાય. (૬) કયા જીના હૈ નિજ હિત જીના-શુકર, શ્વાન સમાન?—શું જીવવું છે. પોતાના ભલા માટે જીવવું (એ) જાણ અને કૃતરા અરાખ છે. (૭) કર પાવે ચદિકુછ સ્વદેશ-હિત તો તું હૈ શ્રીમાન-જો પોતાના દેશનું હિત કરવા પામે, તો તું ધનવાન છે. (૮) કયા વનકર બલવાન બના તુ કયા વનકર વિદ્વાન ?—શું અનીતે તું બલવાન થયો (અને) શું અનીતે વિદ્વાન થયો ! (૯) કયા વનકર શ્રીમાન બના તુ રહા જો અવગુણ શ્વાન:—શું અનીતે તું શ્રીમાન થયો (એ) અવગુણની ખાણ રહ્યો. હે હૃદય ! તું મારું કહ્યું માન.

પાઠ દશવૈ—પાઠ દસમે.

શહરો-શહેરો. લુશામદ-પુશામત. અપેક્ષા-કરતાં.
 કૌમ-કામ. જાહેસે-ટાઢથી. ગોદમે-ખોળામાં.
 ફેલનેકી-સહેવાની. સિર્ફ-ફક્ત. ફલ્મ-ઉપાય.
 આદર્શ-તમુનો. સક્તિયૌ-મુશ્કેલીઓ, કાનો-કાને.
 ઓર-તરફ. શત્રુલોગ-શત્રુઓ. ક્ષેત્રોત્પન્ન ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન.
 મુઆફ કરના-માફી આપવી. પ્રભાવોત્પાદક-અસર ઉત્પન્ન કરનાર.
 આદરણીય-માન આપવા લાયક.
 ફટે પુરાને કપડે-ફાટેલાં જૂનાં કપડાં.

(૧) મેં જોયું કે તમે તમારી બહેન અને મારો છોકરો નદી તરફ જતાં હતાં (૨) આ ઘરમાં શ્રી ઓ રહે છે અથવા પુરુષ ? (૩) શહેરોની ચારે તરફ કોટ હોય છે. (૪) ગરીબ પણ ટાઢથી મરવા ચહતો નથી. (૫) પહેલાં જે કાને સાંજળ્યું હતું તે હાલ આંખે જોયું. (૬) શત્રુઓ પ્રથમ અમતકાર દેખાડે છે. (૭) સંપત્તિ અને વિપત્તિમાં, સુખ અને દુઃખમાં સ્વામીનું ધર એજ સ્થિતું ધર છે. (૮) હમેં કુછ જિંદગી કી સક્તિયૌ ફેલનેકી જરૂરત હૈ-અમારે આખી જિંદગીની મુશ્કેલીઓ વેઠવાની જરૂર છે. (૯) તમે મોજ શોખને ફાટેલાં જૂનાં કપડાંની પેઠે હૃદયમાંથી દૂર કરો. (૧૦) ધિક્કાર કે સાથ બહુત દિન જીનેકી અપેક્ષા-ધિક્કારની સાથે ઘણા દિવસ જીવવા કરતાં (૧૧) પુજ્ય અને વ-ખાણવા લાયક થઇને એક દિવસ જીવવું પણ સુખદાયક છે. [૧૨] તમને આ પુશામતનો ઉપાય કેણે શિખવડ્યો હતો. (૧૩) રજપુતોની

કામ રૂકા લડવુંજ નથી જાણતી પણ માફ કરવાનું પણ જાણે છે (૧૪) મહેલા આર્થ દેવતાએ ની પૂજા ખતરમાં ઉત્પન્ન થએલી વસ્તુઓ, ડુધ, શેર અને જૂદા, જૂદા, પ્રકારનાં અનાજોથી કરતા હતા. (૧૫) આખા સંસારના માણસો પોતાના માના ખોળામાં [ઊછરીને] સુધરે અથવા બગડે છે. (૧૬) માણસ એવું કામ નથી કરતો [કે] જે અન્નર ઉત્પન્ન કરનાર ન હોય. (૧૭) અમારે બીજાઓને લીધે અર્થ [નમુના લાવક] બનવું જોઈએ (૧૮) સારાની સોખતમાં રહેવાથી માણસ સારો અને સોહાર કરવા યોગ્ય થાય છે.

પાઠ અગીયારવાં. પાઠ અગીયારમો.

ગ્યારહવાં-અગીયારમો. ઉત્તની-તેટલી શીલ-આચાર.
ગૌરવ-ભિમાન. દાતા-આપનાર. અપેક્ષા-કરતાં.
પરામર્શ સલાહ. મનહૂંસ-કમનસીબ. રત્નસે-રત્નથી
સયાના-સમજું. બઢાના-વધારવા ઝંચી ઝમંગ-કેતમ ઉત્સાહ
ચુનકર-પતંદ કરીને. કુશલસે-સુખી લોગોસે-લોક સાથે.

(૧) શાસ્ત્રનું જ્ઞાન ક્રમે ક્રમે થય છે ગરીબી અને દુઃખ કે ધના ઉપર હમેશા રહેતું નથી. (૨) ઉદાસ મુખ મનહૂંસ સા હોતા હૈ-ઉદાસ મોહું ગરીબના જેવું હોય છે. અન્ન પ્રત્યક્ષ મોહાને જોતાવળા પણ પ્રસ્ત્ર થાય છે. (૩) ગરીબાઇમાં પોતાનું ગૌરવ મોહું ભારે ધન છે. (૫) લોકાચાર વિરૂદ્ધ આચરણ કરનારનું કોઇ સન્માન કરતું નથી. (૫) આચાર જલે કુદરતી (સ્વાભાવિક) હોય (૬) બલે બનાવટી પણ તે

સમાજનું અંગ છે. (૬) અમે પોતાનાં કામોના દષ્ટાંતથી હંમેશાં જીવતા રહીએ છીએ (૭) ઉચ્ચ (ધણી) ઉમંગવાળો ખીજની મારફત પોતાનો વેળવ (મોજ શીખ) વધારવા આહતો નથી. (૮) સફળ જીવન તેનું જ છે (૯) જેણે અન્ન વસ્ત્રથી પોતાનાં સ્ત્રી અન્ન છોકરાંને રાજી રાખ્યાં. (૧૦) સબ લોગોંસે મેલ રહ્યો—અધા લોકો સાથે સંપ રાખો. (૧૧) પરસહચોંમેં સે ઇક કો ચુનકર આપના પરામર્શ દાતા બનાવો પણ હળરે માંથી એકને પસંદ કરાને પોતાનો સલાહ આપનાર બનાવો. (૧૨) સાચો મત્ર જીવનની ઔષધિ (દવા) છે (૧૩) સાચા માણસે પોતાનાં છોકરાંને પોતાના જ જેવો સ્વભાવ શીખવડે છે. (૧૪) સારાં છોકરાં રત્નથી કમ (આછ) નથી હોતાં. (૧૫) મૈં જિતની દૂર દોડ સકા ઉતની દૂર દોડા—હું જેટલે દુર દોડી શકું તેટલે દુર દોડ્યો (૧૬) મોહન ભરતકી અપેક્ષા સયાના હૈ—મોહન ભરતના કરતાં કમજુ છે. (૧૭) મજાનમાં પડ્યા દુર્ગાંતથી મત્વા કરતાં પોતાની ઇચ્છાથી દેશનં માટે, કર્તવ્યને માટે અથવા ખાંજાઓને માટે મરવું [ઓ] સુખી મેત છે (૧૮) મેરે દોનોં માઈ કુશલસે હૈં ? મારા બન્ને ભાઈ સુખી છે ?

પાઠ બારહવાં પાઠ આરમો મો.

બારહવાં-આરમો	પૈદલ-પગ રસ્તો,	કિસન ખેડુત
જુલાહોંકે વણુ-રેનાં.	નોં-નવ	વાર્શિદે રહેગસી
અકસર-વણું ખંડે	જ્યાદા-ઝાઝા	તોન પાંચવી વણ પાંચમી
કરીબ-આશરે	ફાસિલે પર-છેટે	ઉન્નીસ-ઓગણીસ

જમાત-ધોરણ
અલાવા-સિવાય

આજાદી-સ્વતંત્રતા
લેકિન-પરંતુ

આવાદી-વસ્તી
તૈલી-ધાંચી

સુમન-આપ મોહનપુરનાં રહેવાસી છો ? વામન હાજી. હું ત્યાં જ રહું છું.

સુમન-અહીંથી આપનું ગામ અગીઆર મૈત્રને આશરે દૂર હશે ?

વામન-નાજી ફક્ત સાત આઠ મૈલ છે

સુમન-તમે ત્યાં પણ રસ્તે જાઓ છો કે ગાડીમાં ?

વામન-મેં અકસર ઇન્વે મેં જાત હું—હું ઘણું ખર્ચ એકામાં જાઉં છું
પરંતુ આજકાલ ત્યાંથી અર્ધા કોસને છેટે-સ્ટેશન પણ જાયું છે.

સુમન-મોહનપુરમાં કેટલી વસ્તી હશે ? વામન-પહેલાં તો ચારસેં ઘર
હતાં, પરંતુ આજકાલ દોઢસેંને આશરે છે. સુમન-શું તે સઘળાં
આપની જાતનાં છે ? વામન-ના, અમારા ગામમાં ખેડૂત ઝાઝા
છે. અમારી જાતનાં તો ફક્ત ઓગણીસ વીસ ઘર છે. એની
સિવાય બે ચાર બ્રાહ્મણોનાં, વઢસ વાણિયાનાં, ત્રણચાર ધાંચીનાં.
અનેક એક બે વણકરોનાં પણ ઘર છે. સુમન-શું ત્યાં નિશાળ
પણ છે ? વામન-હા એક છે. તેમાં છોકરા તથા છોકરીઓ
સાથે હશે. સુમન-તેમાં છોકરીઓની સંખ્યા વધારે નહિ હશે ?
વામન-નાજી. દસપદર છે. તેમાંથી ત્રણ પાંચમા ધોરણમાં છે.
સુમન-ત્યારે તો સંખ્યા સારી છે. વામન-અમારા ગામના લોક
ઘણા સમજણા છે. (૧૪) બે આજાદી ઓર મેલકે લાભ
સમજે હુણ હૈ—તેઓ સ્વતંત્રતા અને સંખ્યા લાભ સમજ્યા છે.

પાઠ તેરહવાં પાઠ તેરમે.

વસ-આધીન	ઘંટે-કલાક.	નિરા-કેવળ
વિધિવાદ-સાર નરતું.	તેરહવાં-તેરમે	પૂર્ણમાસી-પુનમ
જિનકે-જેમનાં	કાર-આસો	હફતા-અઠવાડીકું.
કહલાતા હૈ-કહેવાય છે	પરિવા-પડવો	માદો-માદવો
પક્ષ-પખવાડીયું	બૃહસ્પત-ગુર	દુજ-ગ્રીજ
અગહન-માગસર	નોમી-નોમ	શનિચર-શનિ
પ્રકાદસા-અગિયારસ	પૂસ-પોપ	ફતવાર-રવિવાર
સાવન શ્રાવણ	માઘ-મહા. મઘ-મેં.	સિતંબર-સપ્ટેમ્બર

(૧) અમારા હિંદુ લોક સૂરજ ઉઘ્યા પછીથી દિવસ ગણે છે. (માને છે.) (૨) દિવસના ચોવીસ કલાક માન્યા છે. સાત દિવસનું એક અઠવાડીકું કહેવાય છે. (૩) સોમ, મંગળ, બુધ, ગુરુ, શુક્ર શનિ અને રવિવાર એ સાત વાર છે. (૪) મહિનો ત્રીસ દિવસનો ગણાય છે. પરંતુ એનું પણ કંઈ ઠેકાણું-ચિન્હ નથી. (૫) અમે લોક એક અમાસથી બીજી અમાસ સુધી એક મહિનો ગણીએ છીએ (૬) ફેલ-લાક લોકો પુનમથી મહિનાના અંત માને છે. (૭) इसमें कभी उनतीस दिनभी हों जाते हैं—એમાં કદી ઓગણત્રીસ દિવસ પણ થઈ જાય છે. (૮) મહિનાના બે ભાગ હોય છે, શુક્રપક્ષ (અઞ્જવા-ળાકે) અને કૃષ્ણપક્ષ (અંધારીકું) (૯) દરેક પખવાડીયામાં પંદર તીથિઓ હોય છે. જેમનાં નામ આ છે:—પડવો, બીજ, ત્રીજ, ચોથ, પાંચમ, છઠ્ઠ, સાતમ, આઠમ, નોમ, દશમ, અગિયારસ, બારસ, તેરસ,

ચાદસ, અને અમાસ અથવા પુનમ. (૧૦) બાર મહિનાનું એક વરસ થાય છે. એમનાં નામ—ચૈત્ર, વૈશાખ, જ્યેષ્ઠ, અષાઢ, શ્રાવણ, બાદરવો, આસો, કાર્તિક, મગશર, પોષ, મહા, અને ફાગણ છે. (૧૧) અગ્રેજ લોકોમાં રાતના બાર વાગ્યા (પછી)થી દિવસ ગણવાનો રિવાજ છે. (૧૨) આ લોકો રવિવાગને પવિત્ર માને છે. તેમના બાર મહિનાનાં નામ આ છે:—જાનેવારી ૩૧, ફેબ્રુઆરી ૨૮, માર્ચ ૩૧, એપ્રિલ ૩૦, મે ૩૧, જુન ૩૦, જુલાઈ ૩૧, ઓગસ્ટ ૩૧, સપ્ટેમ્બર ૩૦, અક્ટોબર ૩૧, નવેમ્બર ૩૦, અને ડીસેમ્બર ૩૧. (૧૩) દર ચોથે વરસે અકાવાસ દિવસવાળા મહિનાના ઓગણત્રીસ દિવસ ગણાય છે.

પાઠ ચૌદહવાં પાઠ ચૌદમો.

ચૌદહવાં-ચૌદમો

કિસ શે

યહ-આ

સ્વર્ગીય સંગીત—વિશેષ સુખ આપનારૂં ગાયન

નિરા-કેવળ નિધિ-ખજાનો પ્રશસ્ત-ઉત્તમ પથ—પંથ

ગુંજિત-ગુંજતું ગૌરવ મોટાપણું, અભિમાન

વાઝ્છિત-મચ્છિત, જોમએ તે. મોગ્ય-મોગવા લામક

અલમ્ય--હિ મેળવી શકાય તેવું.

વિધાન-વ્યવસ્થા

દુર્લભ-મુશ્કેલ

નિષ્ક્રિય-સુસ્ત

ઉપયુક્ત-યોગ્ય વિધિવાદ-સાઈ નરતું સંભાળા-સાવધાન રહો.

(૧) કંઈ (પણ) કામ કરો, કંઈ (પણ) કામ કરો. (૨) જગતમાં રહીને કંઈપણ કામ કરો, (૩) યહ જન્મ હૂઆ કિસ અર્થે અહો !

अहो ! आ जन्म क्या अर्थने भाटे थयो ! (४) समजो जिसमें यह व्यर्थ न हो—(ते) समझे जेथी आ डेकट न थाय. (५) कुछ तो उपयुक्त करो तन को—शरीरने भटे कंछ तो योग्य करो. (६) नर हो, न निराश करो मनको—भायुस थधने मनने निराश करेशो नहि. (७) संभलोकि सुयोग न जाय चला—संभाणो डे (आ) सुयोग याथ्यो नय नहि. (८) कब व्यर्थ हुआ सदुपाय भला—हीक सारो उपाय क्यारे व्यर्थ थयो. (गयो) (९) समझो जगको न निरा सपना—गगतने कृत स्वप्न समझेशो नहि. (१०) पथ आप प्रशस्त करो अपना—पोतानो पंथ (मार्ग) वप्पायुवा योग्य उत्तम करो. (११) अखिलेश्वर है अवलम्बनको—अश्वरतो आशरो लो, (अश्वर आशरो सेवाने छे) भायुस थधने मनने निराश करेशो नहि. (१२) निज गौरवका नित ज्ञान रहे—पोताना गौरवतुं डभेशां ज्ञान रहे. (१३) “हम भी कुछ है” यह ध्यान रहे (अने) अमे पणु कंछक छीये ओवुं ध्यान रहे. (१४) सब जाय अभी पर मान रहे—(तो) डाल सधणुं (टणी) नय पणु भोटुं मन रहे (भणे). (१५) मरणोत्तर गुञ्जितगान रहे भरणु पछी गुंजतुं गायन रहे. (१६) कुछ हो न तजो निज साधनको—पोतानी पासो कंछ पणु साधन छोडेशो नहि. नर थधने मनने निराश करेशो नहि. (१७) प्रभुने तुमको कर दान किये—प्रभुने तमने डेटलुं (अधुं) दान क्युं छे. (१८) सब वाञ्छित वस्तु विधान किये—सधणी दञ्छित वस्तुओनी व्यवस्था करी छे. (१९) तुम प्राप्त करो उसको न अहो ! अरे तेने तमे भेजवो नहि. (२०) फिर है किसका यह दोष कहाँ—तो पछी कडो आ दोष केनो छे. (२१) समझो न अलभ्य किसी धनको—कंछ

પશુ ધનને નહિ મેળવાય એવું સમજશે નહિ. માણસ થઇને મનને
નિરાશ કરશે નહિ. (૨૨) કિસ ગૌરવ કે તુમ યોગ્ય નહીં—
ક્યા જીવને તમે લાયક નથી. (૨૩) કબ કૌન તુમ્હે સુખ ભોગ્ય
નહીં ? (અને) ક્યારે તમારું કયું મુખ ભોગવવા લાયક નથી ? (૨૪)
જન હો તુમ મી જગદીશ્વર કે—તમે પશુ પરમેશ્વરના માણસ
છો. (સવ હૈ જિમકે અપને ઘર કે—જેમકે આપણા ઘરનું સઘળું
આપણું જ છે તેમ જગતમાં જે મેળવીએ તે સઘળું આપણું છે. (૨૫)
ફિર દુર્લભ ક્યા ઉસકે જનકો—પછી તે માણસને દુર્લભ થું
છે. માણસ થઇને મનને નિરાશ કરશે નહિ. (૨૬) કરકે વિધિ-
વાદ ન સ્વેદ કરો—સાફ નસું કરીને ખેદ કરશે નહિ. (૨૭)
નિજ લક્ષ નિરંતર મેદ કરો—પેતાનું લક્ષ્યિંદુ થું છે તેને
હમેશાં મેદ કરો. (૨૮) વનતા વસ ઉદ્યમ હી નિધિ હૈ—કંઈ
મનેજ આવીન ખળતો મને છે. (૨૯) મિલતા જિમસે સુખકા
નિધિ હૈ—જેથી મુખનો ભંગાર મળે છે. (૩૦) મમહો ધિક
નિષ્ક્રિય જીવનકો—ક્યા વગરના—સુસ્ત જીવનને ધિક્કાર સમજો,
માણસ થઇને મનને નિરાશ કરશે નહિ.

પાઠ પન્દ્રહવાં—પાઠ પંદરમે.

પન્દ્રહવાં—પંદરમે.

પનસારી—ગાંધી

પૌન—પોણે.

છટાંક—અધેળ

પૌનપાવ—પોણાપાશેર

લૌગ—લવીંગ

કરીવ—આશરે

સાગ—શાક

મન્ધી—સરૈયે.

बाजार-अमर	किसमि-द्राक्ष	यों-अम
पाव-पाशेर	पाहुने भेमान	ढाई अढी
अदरक-आदु	गोभी-केशीन	ढेढ-ढोढ
धनिया-धाण्डा	आध-अरधो	पालक-लाण
ककंडे-पडोणां	कदद-लास केणुं	तुर्र-तुरीआं
मिण्डी-लीडा	लानेकें लिये-लाववाने भाटे	
सागपात-शाकलाण		

१ मोहन आज अमरमां जशेने ? केम शुं काम छे. २ अज भारा भकानमां (घेर) जे यार भेमान आव्या छे, ३ तेजो क्याथी आव्या छे ? तेजो सुतरथ आव्या छे, ४ त्यागे ता शाकलाण देखाने भाटे जवुं हशे ? केम मोटा अमरमां जशेने ? हाण. ५ त्याज सर्व कंठ भणशे. आज शुं शुं परीदवाना विचार छे ? नरेयानी दुध थी भुशभेदार तेल अक तोलो देखुंछे. ६ पनसारी के यहांसे बादाम पीस्ते लोंग और किशमिश लेती है—अधीने त्याथी अदाम, पीस्ता, दधिग अने द्राक्ष देवा छे. ७ सधणी वस्तुओ अधोण सुधी देखेने ? नाण. ढाई पाव किशमिश, ढेढ पाव बादाम, आध पाव पीस्ते और पौन पाव लोंगकी जरूरत है—अढी पाशेर द्राक्ष, ढोढ पाशेर अदाम, अधी पाशेर पीस्ता अने पेणो पाशेर दधिगनी जरूर छे. ८ शाक तो अमरमां जभ-ज ओछयुं. ९ आपे कंठ विचार तो करी राख्यो हशे ? हाण ११ यों तो पाव भर अदरक धनिया और सवा पाव लाल मिरच तो लिये बिना काम चलने का ही नहि—अम तो पाशेर आदु, धाण्डा,

અને સવાપાશેર ગરચાં તો લીધા વિના કામ ચાલવાનુંજ નથી, ૧૨. બળદમાં જે બીજું કોઈ શાક નહિ મળે તો ૧૩ પાલક; આલૂ, ગોમી, મિણ્ડી, તુરઈ, કદવું, કકડી, કકેદે, કરેલે, इत्यादी ઢાई સેર ત્રીન સેરકે કરીચ લે લેંગે—લાજ, બટાટા, કોબીજ, બીંડા, તુરીઆં, કેળું, કાચડી, પંડોળાં, કારેલાં વગેરે અઢીશેર ત્રણશેરને આશરે લઈ લેવાશું. ૧૪ તેજો જે ચાર દિવસ રોકાવાના છે. ૧૫ દૂધ દહીં તો ધરમાં છે. આગે ગાય પશુ પાળી હશે? હાજી. ૧૬ ગાય અને બેંસ બંને છે. ત્યારે તો તમને પૂરો આરામ છે.

પાઠ સોલહવાં પાઠ સોળમે.

સોલહવાં-સોળમે	મોગંધ-સોગન	ચૂનસે-સોહીયા
મૌકા-પ્રસંગ	ચાકર-ખાધને	ટોકા-ચાંદો.
જલ્મ-ધા	દિલ્લાલ્યા-દેખાડું	ચાચા-કાકો
જીન-પલાણ	અકેલા-એકસો	તૂર્ત-તરત
બુલામેજા-તેડાવ્યો, બેલાવ્યો		કામચાવ-ફતેહમંદ
તુરન્તહી-તરતજ	મુઆફિક-જેવા	લજાને-શરમાવા
લલાટમે-કપાળમાં.		

૧ મેવાડમાં મોગસોએ સારો બંદોબસ્ત કર્યો હતો. ૨ એટલા માટે અજયતિંહ હમણાં લાચાર થઈને પહાડોમાં જંગલી બીંડોતી સાથે

રહેવા લાગ્યો. ૩ દૈવયોગે ત્યાં પણ બીલોના નાયકની સાથે તેમને કોઈ કારણથી અણખનાવ થઈ ગયો. ૪ તેનું નામ મુંજો હતું. ૫ એક દિવસ પ્રસંગને લઈને તેણે અજયસિંહના માથામાં ઘા કર્યો. ૭ અજયસિંહને એ ઘા કરે હતાં. ૭ તેમણે બદલો લેવાને માટે ઘણા પ્રયત્ન કર્યા, પરંતુ કામ પાર પડ્યું નહિ. ૮ છેવટે તેમણે અજયસિંહનો એક ભત્રીજો હમીર (કે) જે પોતાના મામાને ત્યાં રહેતો હતો. તેને તોળ્યો. ૯ હમીરે આવીને પોતાના હેવાલ જાણી પોતાના બાકાતોને કહ્યું કે મુંજના મારવા વાસ્તે બધી તૈયારીની શી જરૂર છે. ૧૦ હું એકલો જઈને આજેજ તેનું માથું કાપી લાવું છું. ૧૧ હું સોગંદ ખાઈને કહું છું કે-જો હું મારા કામમાં સફળ ન થાઉં તો મારું મોઢું તમને નહિ દેખાડું. ૧૨ એટલું કહીને તે તરતજ ઘોડાપર સ્વાર થઈને નીકળ્યો અને કેટલાક વખત પછી મુંજનું માથું કાપી ઘોડાના જીનની સાથે બાંધીને લઈ આવ્યો. ૧૩ હમીરનું આ અપૂર્ણ સાહસ જોઈ (ને) તેના બાકાતોને ઘણી નવાઈ લાગી અને તેઓ મનમાં લજવા લાગ્યા. ૧૪ હમીરે ઘેર આવીને જ્યારે આ શુભ સમાચાર પોતાના કાકાને કહ્યા ત્યારે તેઓ રજી થયા અને તરતજ તેમણે હમીરના કપડામાં પોતાના જીવનના લોહીથી ચાંદો કરી પોતાનો યુવરાજ બનાવ્યો અને પોતાના પુત્રોને કહ્યું કે જો બની શકે તો આ બાકાતો-જેવા બની રહો.

પાઠ સત્રહર્ષા પાઠ સત્તરમે

સત્રહર્ષા-સત્તરમે	વ્યાયામ-કસરત	અસમ્યો-નંગલીએ
આવો-વા-હવાપાણી	વગેરે-વગેરે	પાગલ-ગાંડો

પૃથક્કરણ-છુટા કરવું કુર્દ-કુર્દિસ્તાનના લોકો

મૂલ આધાર મજહબ-ધર્મ લઈ-લાહી, ખેળ

કઈ-કેટલાક ઉપરોક્ત-ઉપર પ્રમાણે. પ્રેરણા-સૂચના

પરિવર્તન-ફેરફાર

સામાહારી-વનસ્પતિ ખાનાર જ્ઞાત હોતાહૈ-જણાય છે.

માત્રા-અંશ મિશ્રાહારી-સેળભેળ ખાનાર

(૧) અમે સમજ્યા જાણીએ છીએ કે પ્રણિયોનો આધાર આહારજ છે (૨) એથીજ અમારા ધર્મ ગુરુઓએ હવાપાણી, સમય, સ્થાન વગેરેનો વિચાર કરીને કેટલાક પદાર્થોને ખળ, ખુદ્દિ અને સ્વભાવને નુકસાનકારક માન્યા છે. (૩) ચાલતા વખતના પિંદાનોનું પણ કહેવું છે કે જે જાતિ આવશ્યકતા, ધર્મની પ્રેરણા અથવા કોઈ મીઠા મતલબથી એકજ તરેહનું ભોજન ધણા વખત સુધી કરે છે, તેના સ્વભાવ ઉપર તે ભોજનની અસર થયા વિના રહેતી નથી (૪) ઇતિહાસ દેખાડે છે કે માંસાહારી કુર્દ અને તાર્તરીના લોકોનો સ્વભાવ હિંદુઓના સ્વભાવથી ખિલકુલ વિરુદ્ધ છે. (૫) કેમકે હિંદુ લોકો વનસ્પતિના આહારી છે. (૬) એથી સામાન્ય નિયમ એવો જણાય છે કે માંસાહારી જાત અંચળ યુદ્ધમાં બહાદુર તથા સાહસી હોય છે. અને વનસ્પતિના આહારી લોકોમાં નમ્રતા, શાન્તિ અને વિવેકનો અંશ વધારે જોવામાં આવે છે. (૭) મિશ્રાહારી જાતી યુદ્ધમાં અસમ્યોક્તી અપેક્ષા ચતુર હોતી હૈ ઓર સાથહી શાન્તિકે સાધનોંકી ઉન્નતિ ઓર ઉનકા ઉપ-યોગ મી કરતી હૈ-સેળભેળ ખોરાક ખાનાર જાત યુદ્ધમાં જંગલીએ.

કરતાં ચતુર હોય છે અને સાથેજ શાન્તિનાં સાધનોની ઉત્પત્તિ અને તેનો ઉપયોગ પણ કરે છે. (૮) એનું કારણ એ છે કે સેળભેગ ભોજનથી ઉપર ઠહેલા બન્ને પ્રકારના ગુણોનું મિશ્રણ હોય છે. (૯) પામલ અભિયુક્તોમાં મી ભોજન કે પરિવર્તનસે સ્વાભાવમે પરિવર્તન પાયા ગયાહૈ-ગાડા ગુન્હેગારોમ પલુ ભોજનના ફેરફારથી સ્વભાવમાં ફેરફાર પમ્યા છે (૧૦) માંસ અને વનસ્પતિમાં એકજ જાતનાં તત્વ હોય છે. (૧૧) પૃથક્કરણ કરવાથી જણાય છે કે પટલી જાતના ભોજનમાં ચરબી હોય છે અને બીજી પ્રકારનામાં ખેળ અને સાકર (૧૨) માંસવાળા ભોજનની ચરબી, અનાજવાળા ભોજનની ખેળ એ સાકરની બરાબર હોય છે, (૧૩) આ બે પ્રકારનાં તત્વોથી એકજ કામ થાય છે. (૧૪) માંસવાળું ભોજન અમારા દેશની આબોહવાને અનુકુળ નથી અને તેથી દેશને પૈસા સંબંધી હાનિ પણ વધારે છે. (૧૫) અનાજવાળું (વનસ્પતિનું) ભોજન સારી રીતે પકાવવામાં આવ્યું હોય અને વધારે ખાવામાં આવે તો શરીરને પુષ્ટ કરે છે. (૧૬) તેને પચાવવાને માટે પણ શક્તિની જરૂર છે. એટલા માટે કસરત વગેરે કરતા રહેવી જોઈએ. (૧૭) વનસ્પતિનો ખોરાક જ્યારે સારી રીતે પચે છે ત્યારે પુષ્ટતા પ્રાપ્ત થાય છે.

પાઠ અઢારવાં પાઠ અઢારમે.

રસ્સી-દોરડું

હોર-મોટું દોરડું

ઢાઈ-અઢાઈ

ચનો-ચણા

ફી-મણ

અઢારવાં-અઢારમે

પાધા-છેડ	શ્હનેપર-ખરી જવાથી	
અલસી-અળસી	શાલિસ-ચોખ્ખું	અલગ-ધુટાં
પકડ-એકર	બોતે-વાવે	સડાકર-કોહોવરાતીને
ઘુંડિયાં-ડોડવાં	દો વા ત્રીન-એ અથવા ત્રણ	
ગઢ્ઠ-૫૬	ટહનિયાં-ટીશીઓ	સ્યાહી-શાહી
સલી-ખોળ	નીલે-આસમાની	યોરપ-યુરોપ
વેરેનેસે-પીલવાથી		

(૧) આ બીને સઘળા શ્રોક જાણે છે. (૨) પ્રાચીન કાળમાં ભારતવાસી અળસીના છેડના રેસાથી લુંગડાં બનાવતા હતા. આજ-કાલ એની ખેતી ફક્ત બીને માટે જ થાય છે. (૩) એનાં બી બે પ્રકારનાં થાય છે. (૪) એક પોળાં અને બીજાં લાલ (૫) ઘોળી અળસીનું તેલ લાલ અળસીથી સાઈં હોય છે અને વધારે નીકળે છે. (૬) હિંદુસ્તાનમાં એની ખેતીને માટે ત્રીસ લાખ એકરથી વધારે જમીન રોકાય છે. (૭) એને લીધે તે જમીન સારી જણાય છે. જે ઘઉં અને ચણાને માટે સારી હોય છે. (૮) એને બાદરવા કે આસો-માં વાવે છે? (૯) એના છેડ બે અઢી ફુટ ઊંચો થાય છે. એમાં ડાળીઓ ધણી ઓછી થાય છે. (૧૦) કેવલ દો વા ત્રીન લંબો કોમલ ઔર સીધી ટહાનિયાં છોટી છાટી પત્તિયોંસે ગુછી હુઈ નિકલતી હૈં-ફક્ત બે અથવા ત્રણ સાંખી, કોમળ અને સીધી ટીશીઓ નાનાં પાંદડાંથી જોડાએલી નીકળે છે. (૧૧) એનું પુલ આસમાની અને ધણું સુંદર હોય છે. (૧૨) જિનકે શ્હને-પર છોટી ઘુડિયાં બનતી હૈં-જેના ખરી જવા પછી નાનાં ડોડવાં બને છે. (૧૩) इन्हीं घुंडियोंमें बीज

રહતે છે—એનાં ડોડવામાં બી રહે છે. [થાય છે.] (૧૪) ફગણ અથવા ચૈત્રમાં એ પાકે છે અને છોડને કાપીને ફળોમાંથી બીયાં છુટાં કરવાને લાઘ જાય છે. (૧૫) અળસીનો જાળ ગાયોને ધણો પ્રય હોય છે. [૧૬] એની લાકડીને પાણીમાં દોહાવરાવીને રેશાઓને છુટા કરી લે છે. જેમાંથી દોરી, દોર વગેરે બનાવે છે (૧૭) કાચાં બીયાં-માંથી તેલ પાતાળું અને ઓછું નીકળે છે. એથી કરીને કપ્યા પછી બીયાંને સુકી જગ્યામાં રાખી મુકે છે. [૧૮] ફિર उसको पेरनेसे ૨૧ થી ૨૮ ફી સૈકડા તેલ નિકલતા છે—પછી તેને પીલવાથી ૨૧ થી ૨૮ મણ મુંડે તેલ નિકળે છે (૧૯) ચાલિસ તેલમાં ગંધ ઓછો રંગ કમ હોય છે. એથી કરીને રંગવાને રંગ, છાપવાની શાહી, વારનિસ, સાબુ, નક્લી રખર વગેરેમાં કામ આવે છે આજ કારણ છે કે દરસાલ કરે ડો મણ અળસી યુરોપ જાય છે.

પાઠ ઉત્તીસર્વાં પાઠ ઓગણીસમે

ઉત્તીસર્વાં—ઓગણીસમે. ઇન્કાર—નકાર મુદ્દેહી—મનેજ
સ્વાર્પણ—અર્પણ કરવો, ફૈસાવેગી—ફાવશે
ઘરાનેમે—રાજદરબારમાં, કુટુંબમાં. ઠિકાના—ડેકાણું
સૌગંધ—સોગન. બેકાર—ફેકટ આનેકા—આવવાનું
પ્રણ—પ્રતિતા. સામનાકર—વેદીને
નિવાહ—નિવાન્યું હૈંસીકી—મસ્કરીની

(૧) ભારતનાં બાહ્ય બિંબ પિતાના પવિત્ર પ્રતિજ્ઞા લૂંટ્યા નહિ હશે ! (૨) રજપુતસ્થાનના ઇતિહાસમાં પણ એવો એક અપૂર્વ મામલો છે. (૩) ચિતોડની ગાદી ઉપર રાજ્ય કરતાં કરતાં લાખા રાણા ધરડા થઇ ગયા, (૪) તેમના છોકરા પણ જુવાન અને રાજ-કાજમાં લાયક થયા હતા, [૫] તે વખત મારવાડમાં રાણા રજુભદ્ર રાજ્ય કરતા હતા, [૬] તેમને રૂપગુણવાળી એક દીકરી થઇ હતી, [૭] તેના વિવાહ ઉદેપુરના રાજદરબારમાં કરવાનો વિચાર કરીને રાણા રજુભદ્રે એક માણસને નારિયેળ આપીને ચિતોડ વિવાહ કરવાને માટે મોકલ્યો, (૮) યુવરાજ ચોંડા ચિતોડમાં ન હોતા, (૯) વૃદ્ધ રાણાજી જે દરબારમાં બેઠા હતા તેમણે તેનો ઘણો સત્કાર કરી આવવાનું કારણ પૂછ્યું, (૧૦) તેણે કહ્યું અમારા રાણાજીની કુંવરી હાલ વિવાહને લાયક થઇ છે. જ્યાં તેમણે આ નારિયેળ મોકલ્યું છે [૧૧] આપ એનો સ્વીકાર કરો, રાણા વાતનો ભેદ તો સમજી જાયો હશે (૧૨) તેમણે હતા હસતાં કહ્યું કે-“ અમારા જેવા ધરડાને હાલ કોણ નારિયેળ આપે છે ? ” [૧૩] રાણાજીની મસ્કરીની વાત ચોંડાના દરબારમાં આવતા પહેલાં પહોંચી ગઇ હતી. (૧૪) રાણો બિચારો ક્યારે જાણ્યો હશે કે મારી મસ્કરી મને જ હમાવશે [૧૫] જ્યારે ચોંડા આવ્યો અને તેને નારિયેળ લેવાનું કહ્યું. ત્યારે તેણે ના કહ્યું, (૧૬) રાજાજીએ ઘણો પ્રયત્ન કર્યો પરંતુ સધળો ટ્રાકટ ગયો [૧૭] ચોંડો એવું સમજ્યો કે પિતાજીના વિચાર લગ્ન કરવાનો છે (૧૮) બિચારા રાણાજીની વિપત્તિનું ઠેકાણું રહ્યું નહિ, (૧૯) એક તરફ મારવાડના રાણાનું અપમાન, અને બીજી તરફ મેવાડના નાશના વિચારોએ તેને દુઃખમાં નાંખ્યો, (૨૦) વીર ચોંડો તરતજ સમજી ગયો તેણે પોતાના પિતાની સામે [પાસે] દેવીના

સોગન ખાધ પ્રતિજ્ઞા કરી કે હું મારો હક ગાદી ઉપરથી હઠાવી લઉં
 છું (૨૨) તેણે બીજમની પેઠે અનેક દુઃખો વેડીને પોતાની પ્રતિજ્ઞા
 જીંદગી સુધી પાળી (૨૩) વૃદ્ધ રાણાએ ફરી ખુશીથી લખ્યું ક્યું.
 (૨૪) લોકો રાજ્યના લોભથી અનેક નઠારાં કાર્ય કરીને દુનિયાંને
 દુઃખમાં સડાવે છે. પરંતુ ચોડા પોતાના પિતાજીને માટે અને દેશની
 રક્ષાને માટે પોતાનો દેશ અર્પણ કરતાં પણ હોય નહિ. (૨૫) (તેમ)
 છોકરાઓને ચાહાવું જોઈએ કે તેઓ પણ પોતાના પરિવાર અને
 દેશના રક્ષણને માટે પોતાનો દેહ અર્પણ કરતાં શીખે.

પાઠ વીસવાં પાઠ વીસમો.

વીસવાં-વીસમો	ધુલી-ધુલ	પાઠ-મેળવું
જિવ્હા-જીભ	ગોરે-ગેરા	સારે-બધા
માતૃ વંદના—માને નમસ્કાર		સપૂત-સારો છોકરો
મેદો બીજતાઓ (હિંદુ મુસલમાન વગેરે જાતિ ભેદ)		
પે-હે	મેટ-મેટ	વલિદાન-ભોગ
તુઝ-તું	તુઝ-તું	વંદન-ટીલું
જિસસે-જેથી	પૈર-પગ	મૈ-હું
		પૈ-ઉપર
મનાવું-માનવું નમસ્કાર કરું		તેરાહી મંત્ર તારોજ વિચાર

પે માતૃભૂમિ તેરે ચરણોમેં શીશ નમાઝું—હે માતૃભૂમિ તારા
 પગમાં. માથું નમાવું. મૈ ભક્તિ મેટ અપના તેરે ચરણોમેં લાઝ

હું મારી ભક્તિરૂપી બેઠ તારા પગ આગળ મુકું. માથે પૈ તૂ હો
 ચંદન છાતી પૈ તૂ હી માલા—માથા ઉપર તું ચંદન રૂપે છે
 (અને) છાતી ઉપર તું માળા રૂપે છે. જીવ્હા પૈ ગીત તૂહો મૈ
 તેરાહી નામ ગાઠું અને શ્રી ઉપર તું ગાયન રૂપે છે તેથી તારું
 નામ ગાઉં. जिससे संपूत उपजै श्री रामकृष्ण जैसे—જેમાંથી
 શ્રી રામ અને કૃષ્ણ જેવા સંપૂત પેદા થયા છે. उस तेरी धूलीको
 मैं निजशीश पैं चढाऊँ—તે તારી ધુળને માથે ચઢાવું માની સમુદ્ર
 जिसकी धूलीका पान करके—જેની ધુળને પાન કરીને સમુદ્ર
 મહતાને પ્રાપ્ત થયો છે. करता है मान तेरे उस पैरको मनाऊँ—
 તે (સમુદ્ર તારા આશ્રયથી) માન કરે છે તે ચરણનું હું નમસ્કાર કરું
 છું. वे देश मान वाले चढकर उतर गये सब—(તે) માન-
 વાળા દેશો (અહીં) ચઢાઈ કરીને (આવી આવીને) ખત્રા જતા રહ્યા.
 गोरे रहे न काले तुझको एक पाउ—ગોરા અને કાળા લોકો—
 સિરિયા, આઝિરિયા, ગ્રીસ વગેરે દેશના લોકો જેમની જાડાજાડાલી
 પહેલાં અતિશય હતી એવાઓની પણ જાડાજાડાલી રહેવા પામી નહિ.
 अतएव કે तेमनी कीर्ति नाश पामी પણ તું એકઠી (માતૃભૂમિને
 સંબોધીને) તે (જેવી)ને તેવીજ રહી. તેથી હું અને એકઠી જ મેગવું
 (રચણે આવવું) સેવામાં તેરી સાચ મેદોંકી ભૂલ જાઠું—તારી
 સેવામાં ખત્રા મેદોંકે હું ભૂલી જાઉં. वह पुण्य नाम तेरा प्रति-
 दिन सुबुं सुनाऊँ—અને તે તારું પવિત્ર નામ દરરોજ સાંભળું સંભ-
 ળાવું. तेरे ही काम आऊँ तेरा ही मंत्र गाऊँ—તારોજ કામમાં
 આવું અને તારોજ મંત્ર ગાઉં. मन और देह तुझपर बलिदानमें
 चढाऊँ—મન અને શરીરને તારા ઉપર બલિદાનમાં આવું.

પાઠ ફક્કીસવાં પાઠ એકવીસમે.

ફક્કીસવાં—એકવીસમે.

પ્રાય—ધણું કરીને

દેહાતી—ગામડાના

સમી—સર્વ

દબી—ધીમા

પિટારી—કંડીઓ

કમરેમે—એરડામાં

આવાજ—અવાજ

ચહર—આદર

સોતેથે—સુતા હતા

મરાહુઆ—મુએકો

ફન—ફેણ

તડકે—પરોઢીએ

ફધર—અહીં

બિછોને—બિછાનું, પથારી

પિટારીમે—કરંડીઆમાં

ગોવર—ગાયનું છાણ

બહલાનેવાલી—ખુશી કરે એવી

ચવરાયા—ગમરાયો

જોતહી—જીવતાં છતાં ફેલાયે—ફેલાવે

[૧] ધણું કરીને ભારતના સર્વ ભાગોમાં સાપ જોવામાં આવે છે.
[૩] સાપમાં વિશેષતા એ છે કે જ્યાં સુધી કોઈ તેને સતાવતું નથી ત્યાં સુધી તે કોઈને કરડતો નથી.

૩ સાપોં કે સંબંધમે દેહાતી લોગોંસે કહ મન બહલાને વાલી આર ઉનકા સ્વભાવ બતલાને વાલી સચી કથાયે સુનનેમે આતિ હૈ—સાપોના સંબંધમાં ગામડાના લોકોની કેટલીક મન ખુશી કરે એવી અને તેમનો સ્વભાવ દેખાડે તેવી સાચી વાતો સાંભળવામાં આવી છે. [૪] નંઓમાંથી એક અમે અહીં લખી છે [૫] કહે છે કે કોઈ ગામમાં એ સદારી રહેતા હતા. (૬) તેઓ સાપોને પકડી લાવી લે કેને તેમનો તમાસો દેખાડી ખુશરાન કરતા હતા, એક દિવસ તેઓ જંગલમાં છ સાપ પકડી કરંડીઆમાં બંધ કરી ગાળ્યા અને તે પોતની

ઝુંપડીમાં મુકી દીધો. તેમની ઝુંપડીમાં બે ભાગ હતા. (૯) એકમાં તેઓ પોતાનું ખાવાનું રાંધતા હતા, અને બીજામાં સુતા હતા. (૧૦) તે કરંડીઓ તેમણે પોતાના સુવાના ઓરડામાં રાખ્યો હતો, અને રાતે ત્યાં બંને મદારી બિછાના પર ઘોળી ચાદર પાથરી સુઈ રહ્યો હતા. (૧૧) તેમાંથી એક પરાંદીએ જલ્દી ઉઠીને ખાવાનું રાંધવાને માટે ઝુંપડીના બીજા ઓરડામાં ગયો. અને બીજો મજામાં સુઈ રહ્યો. (૧૨) કેટલાક વખત પછી જ્યારે તેની આંખો ઉઘડી ત્યારે તેણે જોયું કે બધા સાપ તેની ચારે તરફ ફેણ ફેલાવીને હતા છે. (૧૩) એથી તે ધણોજ ગભરાયો, અને બીકને લીધે આંખો બંધ કરી સાપોથી બચવાને ઉપાય વિચારવા લાગ્યો (૧૪) શાડીવાર વિચાર્યા પછી તે તેમની મતલબ સમજી ગયો કે ઝુંપડીની જમીન છાણથી લીપેલી હોવાથી કંઈક કાળા રંગની દેખાય છે, અને જેના પર હું સુઈ રહ્યો છું. તે ચાદરનો રંગ દુધના જેવો ઘોળો છે. એનેજ લીધે સાપ અહીં આવ્યા છે. (૧૫) આ ધ્યાનમાં આવતાંજ તેણે પોતાના સોજતીને ધીમા અવાજથી બોલાવ્યો. (૧૬) તેણે આવીને પોતાના સોજતીને આ હાથ જોઈને ધરમાં જે દુધ રાખ્યું હતું તેને એક થાળીમાં રેડીને વેગળે રાખીને પોતે રસોડામાં જઈ બેઠો. (૧૭) ત્યાંથી તેણે જોયું કે દુધની વાસ આવતાંજ સઘળા સાપ થાળી ઉપર ટુટી પડ્યા અને તેમને દુર થતાંજ તેનો સોજતી જે પોતાને જીવતાંજ મુઝેલો સમજી રહ્યો હતો. (તે) દોડીને રસોડામાં પેશી ગયો. [૧૮] પછીની તેમણે સાપોને પડીને કરંડીઓમાં બંધ કરી દીધા.

પાઠ બાઈસર્વા પાઠ બાવીસમે

બાઈસર્વા—બાવીસમે

કાઢતેથે—કાઢતા હતા

ચરતન—રાસથુ

તપસ્વી—તપસ્વી

કટતેથે—જતા હતા

ચક—ચખત

હોનહાર—ભવિષ્યમાં દીપી નીકળનાર,

મૈંગાવતી—મંગાવતી થકકર—થાકીને

ન્યોતા—નોતરું

અતિથિયો—મેમાને

પેઢ—ખાડ

વ્યાસ—વસ

કાપર—કાપડ

જ્યોહી—જેવે

મિટ્ટ—માટી

કરવાઈ—કરાવી

વાન—વાણુ

નિહવર—અર્પણુ

હોકર—થઈને

આકર—આવીને

(૧) અયોધ્યામાં સૂર્ય નદીના કિનારા ઉપર શાન્તનુ નામનો તપસ્વી રહેતો હતો. (૨) તેની સ્ત્રીનું નામ જાનવતી હતું. (૩) તેઓ બન્ને ઇશ્વર ભક્ત હતાં. (૪) તેમને કોઈ બાળ બચ્ચું ન હતું એટલા માટે દુઃખમાં દિવસ કાઢતાં હતાં (૫) કેટલીક સુદ પછી ઇશ્વરની કૃપાથી તેમને બાળક રોકરો થયો (૬) તેનું નામ તેમણે શ્રવણ રાખ્યું (૭) શ્રવણ હોનહાર બાલકથા શ્રવણ ભવિષ્યમાં દીપી નીકળનાર છોકરો હતો. (૮) એથી તેના માબાપના દિવસ આનન્દથી જતા હતા. (૯) શ્રવણ જ્યારે સત્તર વર્ષનો થયો ત્યારે તેનાં માતા પિતા આંખના દરદથી આંધળાં થયાં. (૧૦) એક દિવસ તેના પિતા શાન્તનુએ પોતાના બાપનું શ્રાદ્ધ કર્યું અને કેટલાક મેમાનોને ભોજનને માટે નોતરું

૧) આ જોઈને શ્રવણે પોતાની માને પુછ્યું કે મારા પિતા

તો પોતાના સ્વર્ગવાસી પિતાની પ્રુજા એટલા પ્રેમથી દરે છે અને તું
 (તો) પાણી સુદ્ધાંત પણ મારી પાસે નથી મંગાવતી ? (૧૨) તેની
 માએ કહ્યું કે હું એટલા માટે નથી મંગાવતી કે અમારી વૃદ્ધાવસ્થામાં
 તારે ઘણી સેવા કરવી પડશે, (૧૩) અરણ્ય પોતાના માઆપની સેવા
 ધ્યાનથી કરતો હતો. નાનપણથીજ તેને એમાં આનન્દ આવતો હતો.
 એક દિવસ તેના બાપે કહ્યું કે જ્યાં સુધી જાત્રા કરીને મહાત્માઓનો
 ઉપદેશ સાંભળી સત્સંગ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી મોક્ષ થવો કઠણ છે.
 (૧૪) અરણ્યે પોતાના પિતાની ધૃષ્ટિ એક કાવડ તૈયાર કરાવી.
 (૧૫) તેમાં પોતાના માઆપને બેસાડી તે જાત્રાએ નીકળ્યો (૧૬)
 એક વખતે તે એક જંગલમાં ચઢતે જતો હતો (તે વખતે) તેનાં
 માઆપને તરસ લાગી. (૧૭) અરણ્ય એક માટીનું વાસણ લઈ પાણી
 લેવાને ગયો (૧૮) અયોધ્યાના રાજા દશરથ પણ તેજ વખત એજ
 જંગલમાં શિકાર નહિ રળવાથી થકીને એક ઝાડની નીચે બેઠો હતો,
 (૧૯) અરણ્યે પાણી લેવાને માટે જવો ઘડો પાણીમાં મુક્યો (ઘાલ્યો)
 કે તેમાંથી અત્રાજ થયો (૨૦) દશરથ સરજ્યો કે કેમ પણ પાણી
 ખીજે છે (પી રહ્યું છે) એ તેણે બાણ માર્યું (૨૧) બાણ આપને
 અરણ્યના પગમ વાગ્યું અને તેનો પ્રભુ ગયો. (૨૨) માતાપિતાની
 સેવામાંજ અરણ્યે પોતાના પ્રાણ આપી દીધો (૨૩) (મટે) છોક-
 રાઓ ! તમે પણ પોતાના માઆપની સેવા ધ્યાનથી કરો.

પાઠ તેજસર્વા-પાઠ તેત્રીસમો.

ચેલી-ચેલી, મેથળા	વકાયન-ઝાડનું નામ	
પકત્ર-એકઠાં	ઢકને-ઢાંકણું	પરીમાણ-માપ
મધુ-મધ	પાલના-પારણું	ઢાંવા-ખે ખુ
મલા-ઠીક વાર	ઈન્હીસે-જેનાથીજ,	મુલાયલમ-મોમળ
ગહરાઈ-પહેળાઈ	કાટને છાંટ	કાપકુપ કરનાર
મુંહ-મોહું	જમજાતા હૈ-એસી જમ છે	
ફાટક-દવાળો	દર્જી-દરજી	બાહરી-બહારનો
અસ્તર-પડ	મધુ મક્ષિકા-મધમાખ	સન્દુક-પેટી
પાટકર-પાથરીને	રાસ્તે-રસ્તે	નાપ-માપ
અનુવાદક-તરજુમો કરનાર	પત્તે-પાંદડાં	
વિલ-દર	દૈવાત-દૈવથોગે	

૧ પ્રખ્યાત હેનરી ફેઅર સાહેબના લેખોને તરજુમો કરનારે એક જગ્યાએ લખ્યું છે કે બકાયન નામના ઝાડનાં અને શુદ્ધાતનાં પાંદડાંમાં વિચિત્ર પ્રકારનાં કણાં જોવામાં આવે છે ૨ તેમાંથી કેટલાંક ગોળ અને કેટલાંક ઇંડાની આકૃતિનાં હોય છે. ૩ એ છિત્રોને જોવાથી એવું માલૂમ પડે છે કે આ કોષ આજસુ અથવા ૨૫૨ હારીગરનું કામ હશે ૩ અંડાકૃતિ કણાં જુદાજુદા માપનાં હોય છે. પરંતુ તેઓ સદાજ બંધ કપાયજાં રહે છે. ૪ ઠીક બતાવો જોઈએ આ લુગડાને કાપકુપ કરનાર દરજી કોણ હશે. તે દરજી મધમાખ છે. ૫ જે પોતાનું ઘર બનાવવાને માટે કાપકુપ કરીને પાંદડાં એકઠાં કરે છે.

૬ પાંદડાંના અંડાકૃતિ કકડાથી કાચળી બનાવે છે. જેમાં ઇંડાં અને મધ રાખે છે. ૭ પાંદડાંના નાના ગોળાકાર કકડા કાચળીઓના ઢાંકણના કામમાં આવે છે. એનાથી કાચળીઓનું મોં બંધ કરવામાં આવે છે. ૮ મધમાખ અગિઆર વાર કાચળીઓથી પેતાના ઘરની બહારનું ખોખું બનાવી લે છે. ૧૦ તે પેતાનું ઘર ધણું કરીને પૃથ્વી-પર રહેવાવાળી કીડી મંકોડાના ખાલી દરમાં બનાવે છે. ૧૧ જે દરની પહોળાઈ છ સાત ઇંચથી વધારે થાય તો તેને પાંદડાંથી પાચ-રીને તેની પહોળાઈ ઝોઝી કરી દે છે. ૧૨ દરના બીજા રસ્તા પાશુ મજબુત પાંદડાંના દરવાજાથી બંધ કરી દે છે. ૧૩ ધણું કરીને (એવું) જેવામાં આવ્યું છે કે મધમાખ પેતાના બચ્ચાને માટે કોમળ કોમળ પાંદડાંથી પારણું પાણુ બનાવે છે. ૧૪ કાચળીની અંદર કોમળ પાંદડાંનું અસ્તર રહે છે. ૧૫ તેની ઉપર ઢાંકણું રાખે છે. જે તેના માથા-પર (મથાળાપર) હીક હીક જેસી જાય છે અને તેમાં કાચળીની અંદરનું મધ જતું નથી. ૧૬ જે કોઈ માણુમ પેતાની પેટી ઘરમાં મૂકીને તેના મોઢાનું માપ લીધા વીના તેનું ઢાંકણું ખરીદવાને બજારમાં જાય અને ઇશ્વર ઇચ્છાએ બરાબર ઢાંકણું લાવે તો તેને ઘણું આનંદ થશે. ૧૭ એવો પ્રસંગ પાંદડાં કાપવાવાળી મધમાખોને હમેશાં પડે છે ૧૮ એની પેટે મધમાખ પેતાની પેટી અંધારામાં બનાવે છે, અને તે પેટીને વગર જાયે તેમાં હીક હીક ખેસવાના ઝેવું સુંદર ઢાંકણું કાપી લઈ આવે છે. માનો (કે) તેણે કમ્પાસ યંત્રનો ઉપયોગ કર્યો છે.

પાઠ ચોવીસવાં પાઠ ચોવીસમે.

ચોવીસવાં-ચોવીસમે.

ચટકા-અવાજ

પીસ સકતા છે-ભૂકે. ૩૨ છે

છૂજાનેસે-અણી જવાથી

નુકીલા-અણીદાર

વજાતેહી-વગાડતાંજ

કુતર-કાતરવું

તલાકાર-તણવાર

રોપે-રૂપાં

ચૂંદરો-ઉંદરો

ચોજમે-શોધમાં

લોહા-લોહું

શ્રયન-મોં

ચૂંદરો-ઉંદરડીઓ

પહલુઓ-તળીયાં

તેજ પ્રકાશ-વધારે

તેજ-પ્રકાશ

બિલાડી-બિલાડી

[અજવાળું

ચાલ-ચામડી

કોઠરીઓ-કોઠડીઓ

સન્દુક-પેટી

ચોજ-તપાસ

વદલુ-દુર્ગંધ

ગુરદે-માંસપેશી,

ચાકી-ખાખી

જુજાનેસે-કાતરવાવાળાં

વસ-રહી

પાતે છે-મળે છે.

બોરિયો-કાથળા

૧ છોકરાઓ ! ગરમીના દિવસોમાં તમે કદી પોતાના ધરોમાં એનો અવાજ તો સાંભળ્યો હશે? ૨ અવાજ વગાડતાંજ તે તરત કેવા અંધ થઈ જાય છે. ૩ તેને ઉંદરો તથા ઉંદરડીઓનો ભક્ષ કરવાવાળા બિલાડી પણ અડકતી નથી ૪ એની દુર્ગંધથી તે દૂર રહે છે. ૫ એની આકૃતિ ઉંદરના જેવી હોય છે પણ એનું મોં ધણું (આગળ) નીકળેલું અને અણીદાર હોવાથી જણાય છે કે તે ઉંદર નહિ પરંતુ છકુન્દર છે. ૬ તેના ઘાંત કાતરનારાં જનવરની પેઠે નથી

હોતા અને દાંડો પર નાના નાના કાંટા ઉપસેલા હોય છે. ૭ છછૂન્દર કાતરનારાં જનવગેની પેઠે સખ્ત ચીજોને દાંડોથી ભૂકા કરી શકતા નથી (અથવા) આગલા દાંડોથી કાતરી શકતા નથી. ૮ રાતે પોતાના શિખરની વપાસમાં છૂ છૂ કરતાં નીકળે છે અને અહીં તહીંથી છીડી મંકાડીને શોધીને ખાય છે. ૯ તેના પગ નાના નાના અને પાતળા હોવાથી તે પંજો ટેકાનીને ચાલી શકતું નથી. ૧૦ એનાં બંને તળી-આંમાં ચામડીની નીચે માંસપેશીઓ હોય છે. ૧૧, તેમાંથી જ દુર્મંધ નીકળે છે, કહે છે કે જે ચીજ ઉપર છછૂન્દર ફરી જાય છે. તેમાં દુર્મંધ રહી જાય છે. ૧૨ છછૂન્દરના અડધી જવાથી તરવારનું લોહ પથ્થુ ખરાબ થઇ જાય છે અને ફરી તે સારૂ થાપી શકતી નથી. એના શરીરનાં રૂવાં પથ્થુ નાનાં અને કંઠક આસમાની રંગને લીધે આખી અથવા રાખોડીના રંગના હોય છે. ૧૪ વધારે પ્રકશમાં એનો રંગ સારી પેઠે માલુમ પડે છે. ૧૫ તે ગરમ મૂલકોનું રહેવા-વાળું હોવાથી ઠંડક તેને બહુ સતાવે છે. ૧૬ તેઓ દિવસે મોરિયોઃ દરો; અંધારી કોટડીઓ, પેટીઓ અથવા ઝાથળાની નીચે જ્યાં રસૂણ મળે છે (ત્યાં) બેસી રહે છે ૧૭ છછૂન્દર દસ ઇંચ સુધી લાંબુ હોય છે. ૧૮ લોકોને વિશ્વાસ છે કે જ્યારે સાપ છછૂન્દરને પકડે છે ત્યારે તેને બંને રીતે નુકશાન થાય છે. જે મુકી દે તો આંધળો થાય અને આંધ જાય તો મરી જાય.

પાઠ પચીસવાં પાઠ પચીસમે

કબીર સાહેબની સાખી.

પચીસવાં—પચીસમે

દહુદિસ—ચારે તરફ

પછતાવા—પરતાવે

સુમિરન—રમરણ, ભજન

ચિદિયા—પક્ષીઓ

કિત—ક્યાં

જંજીર—સાંકળ

ગંધાર્દ—ગુમાવી

અસ—એ રી

બુદબુદા—પરપોટા

મનુવાં—મન

છિપિ—સંતાપ નાજાનો—કોણ જાણે

ચુગ ગઈ—ખાધ ગઇ

બહુરિ—ધણ આછે—સારા પાછે—પાછળ

(૧) માળા તો હાથમાં (ફરે છે) અને જીભ મુખમાં ફરે છે. મન ચારે તરફ ફરે છે પણ એ તો ભજન કહેવાય નહિ (૨) કબીર કહે છે કે ગર્વ કરવો નહિ કારણ કે કાળ હાથમાં કેશ પકડે છે. ઘેર કે પરદેશ ક્યાં મારે છે તે કોણ જાણે (૩) જેમ લોકડું સળગે છે તેમ હાડકાં સળગે છે અને જેમ ઘાસ સળગે છે તેમ વાળ સળગે છે. તે પ્રમાણે સઘળું જગત બળતું જેમ કબીર ઉદાસ થઇ ગયા. (૪) પાણીના પરપોટા જેવું માણસનું શરીર (નાશવંત) છે. જેમ તારા ઉદાત્તને જેમને સંતાપ જાય છે તેમ (મનુષ્યની જાત) જેમ જ સંતાપ જશે. સુષ્ટને રાત ગુમાવી અને ખાઇને દિવસ ખોયો (પૂરા કર્યો) હીરા જેવો આ જન્મ અમુલ્ય હોય (તે) કોડીના બન્દામાં જાય છે. (૬) સારા દિવસો પાછળ ગયા (તે વન) ગુરૂની તથા પ્રીતિ કરી નહિ. જેમ પક્ષીઓ ખેતર ખાઇ ગયા પછી પછતાવે કરવો નકામો છે

તેમ હવે ખરતાવો શા માટે કરે છે. (૭) કાંધે કરવાનું હોય તે આજ કર અને આજ કરવાનું હોય તે હમણાં કર. પદ્મમાં નાશ થશે માટે ધણું ક્યારે કરીશ (૮) જેમ કાંચા ધડાને સાથે લઇને ફરતાં ટકોરો લાગવાથી કુટમાથી કથું હાથમાં આવતું નથી તેમ આ શરીર કાંચા ધડા જેવું છે. (૯) એક સિંહાસનમાં બેસીને ચાલે છે અને એક સોંકળે બંધાય છે તે રાજા ગરીબ કે ફકીર જે આવ્યો છે [તે સર્વ] આત્મા જશે. કબીર કહે છે કે પોતે ઠગાઇએ (પણ) બીજા કાઢને ઠગીએ નહિ. [કારણ કે] પોતે ઠગાવાથી સુખ થાય છે [પણ] બીજાને ઠગવાથી દુઃખ થાય છે.

